

بررسی مقایسه‌ای برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی ایران و سنگاپور در دوره ابتدایی

ابوبکر مقام دوست

دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

چکیده

در این پژوهش برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی ایران و سنگاپور مورد بررسی قرار گرفته است. سؤال‌های پژوهشی عبارتند از: فلسفه درس مطالعات اجتماعی در ایران و سنگاپور چیست؟ برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی در ایران و سنگاپور از چه عناصر و مؤلفه‌هایی تشکیل شده است؟ برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی در ایران و سنگاپور چه اهدافی دارد؟ در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی در ایران و سنگاپور چه منابع و اهداف یادگیری توصیه شده است؟ در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی در ایران و سنگاپور از چه روش‌های تدریسی استفاده می‌گردد؟ در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی در ایران و سنگاپور ارزشیابی از درس مطالعات اجتماعی به چه صورت است؟ این تحقیق یک پیمایش مقایسه‌ای است و اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از طریق مراجعه به اسناد و مدارک کتابخانه‌ای، گزارش‌های پژوهشی و جست‌وجو در شبکه‌ی جهانی اینترنت به ویژه در سایت آموزش و پرورش سنگاپور جمع‌آوری شده است و الگوی جرج بردی در بررسی تطبیقی و مقایسه‌ای آن مورد استفاده قرار گرفته است. نمونه‌های مورد بررسی و مطالعه در این تحقیق، برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی ایران و سنگاپور می‌باشد. در این تحقیق نخست فلسفه برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی در دو کشور ایران و سنگاپور مطرح و سپس عناصر و مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی ایران و سنگاپور اعم از اهداف، محتوا، روش تدریس، منابع یادگیری و شیوه ارزشیابی مورد بررسی قرار گرفته‌اند و مشاهده گردید که دو کشور تشابهات زیادی در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی‌شان دارند و می‌توان گفت تنها تفاوت در عمل و اجرای برنامه‌ی درسی است.

واژه‌های کلیدی: بررسی مقایسه‌ای، برنامه‌ی درسی، برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی، دوره ابتدایی ایران و سنگاپور.

۱- مقدمه

مطالعه آموزش و پرورش هر جامعه و مقایسه آن با نظام آموزش و پرورش جامعه دیگر، از هر نظر، توانایی لازم را برای حل مشکلات و مسائل مشابه افزون تر می‌سازد. بررسی تجربه‌های جوامع در حل مشکلات آموزش و پرورش، ما را توانایی می‌بخشد تا در حل دشواری‌های آموزشی خود، گام‌های مؤثری برداریم و این رسالتی است که مطالعه تطبیقی آموزش و پرورش، آن را به انجام می‌رساند.

آموزش و پرورش تطبیقی^۱ ضمن این که می‌کوشد به تشریح و توصیف نظام‌های آموزش و پرورش بپردازد، با مشاهده و مقایسه و تجزیه و تحلیل دقیق واقعیت‌های موجود نظام‌های آموزش و پرورش، به تبیین علل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تاریخی و سیاسی پیدایش واقعیت‌های موجود نظام‌ها نیز توجه دارد و در نهایت تلاش می‌کند تا مجموعه عوامل و زمینه‌های مؤثر در ایجاد پیروزی‌ها و شکست‌های نظام‌های آموزشی را نشان دهد. سدلر^۲، از دانشمندان آموزش و پرورش تطبیقی معتقد است که: «ارزش واقعی مطالعه تطبیقی مؤسسات آموزشی، در این نیست که امکان انتقال طرح‌ها، نوآوری‌ها و شیوه‌های تعلیم مرسوم در کشوری را به کشور دیگر تسهیل کند، بلکه هدف اصلی آن است که دریابیم تحت چه شرایط و اوضاع و احوالی جامعه‌ای توانسته است، در اصلاح و توسعه نظام تعلیم و تربیت خود موفقیت کسب کند و از نظامی کارآ و مثبت برخوردار باشد؟ پس از روشن شدن این مطلب، کوشش بعدی آن است که سعی گردد، شرایط و زمینه‌های مساعد و مشابهی را که باعث رفع نابسامانی‌ها و ترمیم کاستی‌ها می‌شود، به منظور برخورداری از نتایج مورد انتظار در کشور فراگیرنده به وجود آوریم». نیکلاس هانز^۳ طی مطالعات تطبیقی خود به این مسأله مهم توجه داشت. او در آثار خود، بیشتر، پژوهشگران را به توجه به عوامل تاریخی و اجتماعی که در تعیین نوع نظام آموزش و پرورش جامعه مؤثرند، توصیه می‌کند. وی اعتقاد دارد که «نظام آموزش و پرورش یک جامعه هم متأثر از کاراکتر ملی جامعه است و هم بر آن اثر می‌گذارد. او کاراکتر ملی یک ملت را منبعث از نیروها و عواملی می‌داند که در طول تاریخ قوام و شکل یافته است، می‌داند وی تأکید می‌کند به منظور دستیابی به اصول کلی که بتوان در توجیه نظام‌های آموزش و پرورش جوامع تحت مطالعه از آن سود گرفت، باید بدو به تجزیه و تحلیل این عوامل که شامل، زبان، محیط اجتماعی، محیط فیزیکی، مذهب و افکار و عقاید فلسفی و اجتماعی می‌باشد، بپردازیم» (آقازاده، ۱۳۸۱).

یکی از کارکردهای مطالعات تطبیقی بررسی برنامه‌های درسی آشورهای از طریق تبادل علمی و بومی‌سازی یافته‌های این گونه مطالعات است که بر اساس آن بتوان به اصلاح و بهبود برنامه درسی موجود یا تدوین برنامه درسی جدید اقدام آرد. طبعاً چنین کارکردی می‌تواند در بهبود و اصلاح برنامه درسی مطالعات اجتماعی نیز ملحوظ شود. در واقع هدف این مقاله ارائه چشم اندازی از برنامه‌های درسی مطالعات اجتماعی در کشورهای ایران و سنگاپور است. در این مطالعه تلاش پژوهشگران در این جهت بوده است که با مطالعه عناصر برنامه درسی آموزش مطالعات اجتماعی در دو کشور ایران و سنگاپور مفاهیم سازنده برنامه درسی را مدنظر قرار دهند.

۲- تاریخچه درس مطالعات اجتماعی

اصطلاح مطالعات اجتماعی^۴ نخستین بار توسط توماس جسی جونز در سال ۱۹۰۵ میلادی در مقاله‌ای با عنوان کارگر جنوبی در آمریکا به کارگرفته شد. وی در این مقاله، مشکل انطباق و مشارکت سیاه‌پوستان و سرخپوست نژادان را در جامعه‌ی آمریکا مطرح کرد. صرف نظر از آن که هدف اصلی مقاله‌ی جونز مشارکت واقعی سیاهان یا اطاعت آنها از فرامین حاکم و جامعه‌پذیری آنها بوده باشد، به هر حال در سال ۱۹۱۶ سرانجام یک حوزه‌ی برنامه‌ی درسی با عنوان مطالعات اجتماعی که هدف آن، آماده کردن افراد جوان به عنوان شهروندانی مؤثر در جامعه بود، به وجود آمد و در سال ۱۹۲۱ این درس مشروعیت قانونی یافت. پس از آن زمان، تلاشی برای تهیه‌ی برنامه‌ی درسی تلفیقی که محتوای آن از علوم انسانی واجتماعی گرفته می‌شد، آغاز گردید

^۱)Comparative Education

^۲)Sedler

^۳)Hans

^۴)social studies

و دانش آموزان دوره‌ی ابتدایی در درسی با عنوان مطالعات اجتماعی با تنوعی از موضوعات تاریخی، جغرافیایی، اجتماعی و اقتصادی با تأکید بر مشاغل، مسکن، غذا، حمل و نقل و ... روبه رو شدند که به تدریج با پیچیدگی بیشتر در سالهای بعد، ادامه می‌یافت و به موضوعات دیگر ختم می‌شد. پس از نضج این برنامه‌ی درسی در آمریکا، به تدریج مطالعات اجتماعی به سایر کشورهای جهان راه یافت (ملکی و معافی، ۱۳۷۵).

۳- تعاریفی از مطالعات اجتماعی

حوزه‌ی معرفتی جدیدی است که از تلفیق حوزه‌های درسی تاریخ، جغرافیا، مدنی، اقتصاد و جامعه‌شناسی حاصل شده است و در ایران سابقه‌ی چندانی ندارد، ولی برخی کشورها سال‌هاست که چنین درسی را با عنوان «مطالعات اجتماعی» در دوره‌ی آموزش عمومی خود گنجانده‌اند، برای آن کتاب درسی تألیف کرده‌اند و آن را تدریس می‌کنند (ملک عباسی، ۱۳۹۳). مطالعات اجتماعی مطالعه‌ی یکپارچه از علوم اجتماعی و انسانی برای ترویج صلاحیت مدنی است. در برنامه‌ی مدرسه، مطالعات اجتماعی، مطالعه‌ی هماهنگ و سیستماتیک مبتنی بر رشته‌های مانند انسان‌شناسی، باستان‌شناسی، اقتصاد، جغرافیا، تاریخ، حقوق، فلسفه، علوم سیاسی، روانشناسی، مذهب، و جامعه‌شناسی، و همچنین محتوای مناسب از علوم انسانی، ریاضیات و علوم طبیعی را فراهم می‌کند.

بنابه تعریف دایره‌ی المعارف بین‌المللی تعلیم و تربیت، مطالعات اجتماعی حوزه‌ای است که هدف آن، آشنا کردن بچه‌ها با محیط اطرافشان و نیز توسعه‌ی ارتباطات انسانی است به گونه‌ای که دانش آموزان، شهروندانی خوب تربیت شوند. محتوای این درس از تاریخ، جغرافیا و دیگر علوم اجتماعی استخراج می‌گردد (حسین، ۱۹۹۴).

در آخرین نسخه‌ی راهنمای برنامه‌ی درسی «مطالعات جامعه و محیط» در ایالت کوئینزلند استرالیا، این درس به صورت زیر تعریف و هدف آن به عنوان یک حوزه‌ی اساسی یادگیری، بیان شده است: «مطالعات جامعه و محیط، بر محور کنش متقابل آدمیان با یکدیگر و با محیطی که در آن به سر می‌برند در روند زمان استوار است. مطالعات جامعه و محیط، با بررسی موضوعات متناقض و هم‌اوردجویانه و تفکر نقاد، و توسعه و پرورش دیدگاه‌های امیدوارکننده به آینده سر و کار دارد. این حوزه‌ی یادگیری کلیدی، نوجوانان را برای مشارکت فعال در جهانی که در آن به سر می‌برند، پرورش می‌دهد (ملکی، ۱۳۷۴).

شورای برنامه‌ی ریزی مطالعات اجتماعی (ایران) مطالعات اجتماعی را حوزه‌ای که درباره‌ی انسان، و تعامل او با محیط‌های اجتماعی، فرهنگی و طبیعی، تحولات زندگی بشر در گذشته، حال و آینده و جنبه‌های گوناگون آن (فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و محیطی) بحث می‌کند می‌داند (گروه درسی مطالعات اجتماعی).

مطالعات اجتماعی، تلفیقی از مطالعه‌ی علوم اجتماعی و انسانی به منظور ارتقاء شایستگی‌های مدنی است. در برنامه‌ی مدرسه، مطالعات اجتماعی هماهنگی مطالعه‌ی نظامند برآمده از موضوعات درسی از قبیل: مردم‌شناسی، باستان‌شناسی، اقتصاد، جغرافیا، تاریخ، حقوق، فلسفه، علوم سیاسی، روانشناسی، الهیات و جامعه‌شناسی را فراهم می‌آورد؛ به همان نحوی که محتوای مناسب را از علوم انسانی، ریاضیات و علوم طبیعی اخذ می‌کند.

۴- ضرورت و اهمیت درس مطالعات اجتماعی

آموزش و پرورش یک جامعه در دوره‌ی آموزش‌های عمومی باید افراد را به سمت کسب مهارت‌های کلامی، جسمی، علمی و مهارت‌های اتماعی هدایت کند و شخص را آماده ورود به اجتماع نماید.

اجتماعی شدن جریانی است که در آن مهارت‌ها، انگیزه‌ها، ارزش‌ها و هنجارها و رفتارهای فرد شکل می‌گیرد تا فرد در جامعه فعلی یا آتی نقش مناسب و کارآمد داشته باشد. این اجتماعی شدن از لحظه‌ی بدو تولد یک کودک شروع می‌شود و ارتباط دو جانبه میان فرد و اطرافیان تا پایان حیاط فرد ادامه دارد.

نهاد آموزش و پرورش به عنوان مؤثرترین نهاد در اجتماعی کردن افراد جامعه نقش مهمی را ایفا می‌کند. که عملکرد اشتباه این نهاد تأثیر مستقیم بر روی سایر نهادهای جامعه خواهد داشت. اگر مدارس کار کرد اجتماعی کردن افراد را به درستی انجام

ندهند، افرادی به جامعه تحویل می‌دهند که نه تنها یک شهروند وظیفه شناس برای جامعه نخواهد بود بلکه به وظائف خود در آینده به عنوان پدر و مادر آگاه نیست و موجبات نابسامانی اجتماعی را فراهم می‌سازد. نکته قابل توجه این است که به این نیاز مهم و ضرورت اجتماعی شدن اهمیت خاص و اقدامات ویژه‌ای صورت گیرد (کبیری، ۱۳۸۶).

۵- تحقیقات انجام شده

حسن ملکی در سال ۱۳۷۳ از رساله دکتری خویش در گرایش برنامه‌ریزی درسی رشته علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران دفاع کرده است، در این رساله وی به تحقیق پیرامون نحوه سازماندهی محتوا در برنامه‌درسی با تاکید بر برنامه درسی مطالعات اجتماعی پرداخته است. ملکی پس از بیان اصول و ورشهای سازماندهی محتوای برنامه درسی مطالعات اجتماعی چندین معیار برای بررسی برنامه درسی مطالعات اجتماعی در دوره ابتدایی ایران پیشنهاد کرده است که به چند مورد آن اشاره می‌نمائیم: (۱) برنامه درسی مطالعات اجتماعی، برنامه کلی و نظام یافته‌ای از دروس جامعه شناسی، تاریخ، جغرافیا، اقتصاد، سیاست و انسان‌شناسی است، (۲) برنامه مطالعات اجتماعی، هدف‌های خود را از ماهیت جامعه می‌گیرد نه از ساختار علم، (۳) در سازماندهی محتوای برنامه مطالعات اجتماعی، مناسب‌ترین شیوه، شیوه بین رشته‌ای است. مساله، واقعه یا موضوعی برای مطالعه انتخاب می‌شود و از دیدگاه رشته‌های مختلف علمی به شیوه حل مسأله توسط دانش‌آموزان مورد مطالعه قرار می‌گیرد. (ملکی، ۱۳۷۳)

محمدعلی میرزابیگی در سال ۱۳۷۵ در تحقیقی که پایان‌نامه دکتری او در دانشگاه خیر الذکر در گرایش برنامه‌ریزی درسی رشته علوم تربیتی می‌باشد به پژوهش درباره اصول و معیارهای انتخاب محتوی و تجربیات یادگیری مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی پرداخته است. میرزا بیگی در پایان‌نامه‌اش چهارچوب نظری در خصوص تعیین اصول و معیارهای انتخاب محتوا و تجربیات یادگیری در برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی ارائه کرده است. این چهارچوب بر پایه پنج بررسی قرار دارد که عبارتند از:

(۱) بررسی اصول و معیارهای انتخاب «محتوا» در برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران برنامه درسی، (۲) بررسی اصول و معیارهای انتخاب «تجربیات یادگیری» در برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی از دیدگاه متخصصان و صاحب‌نظران برنامه درسی، (۳) بررسی معیارهای مورد نظر و مورد استفاده توسط دست‌اندرکاران برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی کشور در «انتخاب محتوا» و «تجربیات یادگیری» (۴) بررسی علل اصلی عدم امکان به کارگیری برخی از اصول و معیارهای مورد نظر در انتخاب محتوا و تجربیات یادگیری در برنامه‌ریزی درسی این درس توسط دست‌اندرکاران برنامه درسی، بر اساس اظهار نظرهای خودشان و بالاخره (۵) بررسی معیارهای مورد قبول معلمان بر اساس مشاهدات و تجربیات آنها در زمینه محتوا و تجربیات یادگیری در برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. میرزا بیگی پس از انجام این پنج بررسی موارد مشترک بین دیدگاه‌های مخاطبان بررسی‌ها درباره اصول و معیارهای انتخاب محتوی و تجربیات یادگیری برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی را مشخص ساخته و با استفاده از آن، چهارچوب نظری جهت تدوین اصول و معیارهای «انتخاب محتوا» و «تجربیات یادگیری» در برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی را ارائه نموده است. (میرزا بیگی، ۱۳۷۵).

وهاب شهبازی در تحقیقی تحت عنوان: «بررسی محتوای کتابهای درسی تعلیمات اجتماعی و فارسی دوره ابتدایی از نظر انطباق با اهداف راهنمایی شغلی در این دوره از نظر رابرت هاپاک» که به عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره و راهنمایی دانشگاه تربیت معلم تهران در سال ۱۳۷۳ انجام داده به بررسی کتابهای درسی از نظر راهنمایی شغلی پرداخته است. در کتابهایی که محقق در این پژوهش به بررسی آنها پرداخته است در مجموع از ۴۴ شغل یا حرفه نام برده شده است که بالاترین فراوانی مربوط به شغل آموزگاری است. بر اساس طبقه‌بندی شهبازی، ۵۴ درصد مشاغل معرفی شده را مشاغل سنتی و مابقی مشاغل جدید است. ۷۰ درصد مشاغل مربوط به حرفه‌های خاص مردان و ۳۰ درصد مشاغل، زنانه است، از ۸۳۱ تصویر موجود در کل کتابهای مورد بررسی در این تحقیق ۹۱ تصویر یعنی ۱۱ درصد به معرفی مشاغل اختصاص دارد. محقق از

چنین آمارهایی نتیجه گرفته است که به امر مهم راهنمایی شغلی در کتابهای درسی مقطع ابتدایی بویژه کتابهای تعلیمات اجتماعی توجه جدی نشده است. (شهبازی، ۱۳۷۳)

در مورد تحقیقات انجام شده در خارج ایران نیز می‌توان به تحقیقات بین‌المللی انجام شده توسط اداره برنامه ریزی درسی و ارزشیابی انگلستان (اودانل، ۲۰۰۲؛ لومته، ۲۰۰۳) و شبکه اطلاعات آموزشی اروپا (۲۰۰۴) اشاره نمود که کشور سوئد را با سایر کشورها مورد مقایسه قرار داده‌اند. کلی‌ترین یافته‌های این پژوهش‌ها بر وجود استفاده از رویکرد تلفیقی میان رشته‌ای در سازماندهی این برنامه و توجه به علایق و استعدادهای یادگیرندگان و سایر اصول و معیارهای انتخاب محتوا در کشور سوئد تاکید دارند.

و در تحقیقی که توسط جو تین با عنوان مقایسه برنامه درسی آموزش اجتماعی در هنگ کنگ و سنگاپور در سال ۲۰۱۰ انجام گرفته و نشان داده که تحلیل اسنادی برنامه درسی آموزش اجتماعی دوره ابتدایی در سنگاپور و هنگ کنگ نشان داد که هر دو در ایجاد مهارت‌ها در دانش آموزان شبیه به هم هستند و فقط تفاوت اندکی در آموزش انفرادی دانش آموزان دوره ابتدایی دو کشور وجود دارد. آموزش در سنگاپور مبتنی بر پرورش مهارت‌های فکری است اما در هنگ کنگ مشارکت اجتماعی، و یافتن راه‌هایی برای بهبود یا تغییر، هدف آموزش اجتماعی است. مطالعات اجتماعی در سنگاپور بر فرد و توسعه فردی تاکید دارد، اما ۱۹ درصد محتوای آموزشی هنگ کنگ متأثر از چین است و تاکید بر هویت جمعی، فرهنگ و تاریخ تاکید دارد. بنابراین هر دو نیازمند تعادل بین توسعه دانش آموزان و کارایی اجتماعی هستند. بیشتر تفاوت‌های درس مطالعه اجتماعی و مطالعه عمومی دو کشور در دوره ابتدایی در ارتباط با فرد، ملت و جهان است (تین، ۲۰۱۰).

۶- روش تحقیق

این تحقیق یک پیمایش مقایسه‌ای است و اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از طریق مراجعه به اسناد و مد آرک کتابخانه‌ای، گزارش‌های پژوهشی و جست‌وجو در شبکه جهانی اینترنت به ویژه در سایت آموزش و پرورش سنگاپور جمع‌آوری شده است و الگوی جرج بردی در بررسی تطبیقی و مقایسه‌ای آن مورد استفاده قرار گرفته است. نمونه‌های مورد بررسی و مطالعه در این تحقیق، برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی ایران و سنگاپور می‌باشد.

۷- یافته‌های تحقیق

سؤال اول: فلسفه درس مطالعات اجتماعی در ایران و سنگاپور چیست؟

فلسفه برنامه درسی مطالعات اجتماعی در ایران تربیت شهروندان مطلوب: ۱- شهروند مطلوب کسی است که دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌هایی را که پای‌بندی به آن‌ها برای عموم شهروندان یک کشور لازم تشخیص داده شده است را کسب کرده باشد. ۲- پرورش مهارت‌های زندگی اجتماعی در تصمیم‌گیری فردی، مشارکت اجتماعی و با هم زیستن ۳- هویت بخشی به دانش‌آموزان ۴- پرورش تفکر انتقادی و توانایی نقادی اجتماع ۵- تقویت و درونی سازی ارزش‌های اخلاقی (گروه برنامه درسی مطالعات اجتماعی).

فلسفه برنامه درسی مطالعات اجتماعی در سنگاپور: آماده کردن دانش‌آموزان ما برای تبدیل شدن به شهروندان فردای ما با کمک به آن‌ها برای درک بهتر مناسبات مشترک در سنگاپور و جهانی که در آن زندگی می‌کنند و احساس پیچیدگی‌های تجارب انسانی است. کنجکاوی دانش‌آموزان برای پرس و جو در مورد موضوعات دنیای واقعی که به زندگی‌شان ارتباط دارد. توسعه مهارت‌های تفکر انتقادی. کمک به دانش‌آموزان برای درک عمیق‌تر از ارزش‌هایی که جامعه سنگاپوری را تعریف می‌کند و پرورش منش نسبت به امور دنیایی که در آن زندگی می‌کنند و همدلی در ارتباط با دیگران را نشان می‌دهد (سایت آموزش و پرورش سنگاپور^۱).

^۱ www.moe.gov.sg

همانطور که در فلسفه‌ی درس مطالعات اجتماعی دو کشور ذکر شد برنامه‌ی درسی هر دو کشور نتایج و اهداف مشترکی را دنبال می‌کنند ولی باید به این نکته نیز اشاره کرد که این مطالب از طریق مطالعه اسناد و نوشتجات دو کشور برداشت شده است و مشخص نیست که آیا در عمل و در اجرا نیز چنین است و چنین نتایجی را در بر دارد؟

سؤال دوم: برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره ی ابتدایی در ایران و سنگاپور از چه عناصر و مؤلفه‌هایی تشکیل شده است؟

عناصر و مولفه‌های تشکیل دهنده برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران عبارتند از:

اهداف^۱: که دارای اهداف کلی و جزئی می‌باشد و در سه سطح قلمرو شناختی، مهارت‌های کاوشگری و ارزش‌ها و نگرش‌ها بیان شده‌اند و برای هر یک از پایه‌ها اهداف خاص خود را تعریف نموده‌اند.

محتوا^۲: محتوای برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی بر اساس اهداف کلی و جزئی (برون‌دادهای یادگیری پایه‌ها) با توجه به راهبردهای موضوعی و مفاهیم کلیدی منتخب برنامه‌ها انتخاب شده است. این محتوا در قالب تم‌ها^۳ سازماندهی و آموزش داده می‌شوند. معیارهای انتخاب مضامین، اهداف دوره و پایه، سرفصل‌ها و محتوای اصلی، اصول، مبانی، رویکردها، محورهای برنامه و بالاخره قابلیت خود تم‌ها برای به‌کارگیری راهبردهای موضوعی یا میزان تلفیق می‌باشد (گروه برنامه درسی مطالعات اجتماعی).

مواد و منابع آموزشی^۴

روش‌های یاددهی - یادگیری (تدریس)^۵

ارزشیابی^۶

به دلیل اینکه در سؤالات بعدی به مواد و منابع آموزشی روش‌های تدریس و ارزشیابی پرداخته می‌شود از ارائه توضیحات خودداری شده است.

عناصر و مولفه‌های تشکیل دهنده برنامه درسی مطالعات اجتماعی سنگاپور عبارتند از:

اهداف: هدف نهایی توانمند سازی دانش‌آموزان برای تبدیل شدن به شهروندانی آگاه، همراه و علاقمند و مشارکت کننده است که در سه سطح دانش، مهارت و نگرش‌ها و ارزش‌ها بیان شده‌اند

محتوا: عبارت است از یک سری موضوعات اولیه و به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد که اول موضوعاتی که با آن‌ها آشنا هستند را مطالعه کنند و سپس به موضوعات دیگر که آشنایی کمتر با آن‌ها دارند یا حتی با آشنا نیستند بپردازند. مثلاً در موضوع جغرافیا اول از مطالعه محله خود شروع کرده و سپس به شهرستان، استان، کشور و در نهایت کشورهای همسایه و جهان بپردازند.

مواد و منابع آموزشی

روش‌های یاددهی - یادگیری

ارزشیابی (سایت آموزش و پرورش سنگاپور).

در مقایسه بین عناصر و مولفه‌های تشکیل دهنده برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران و سنگاپور، همانطور که ذکر شد هر دو کشور دارای عناصر اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی- یادگیری، مواد و منابع آموزشی و ارزشیابی می‌باشند و فرایند برنامه درسی مطالعات اجتماعی را بر این اساس بنا نهاده‌اند. البته در عمل و در کیفیت و کمیت این عناصر تفاوت‌هایی با هم دارند.

¹)Goal/ aim

²)Content

³)Themes

⁴) Instructional Material

⁵) Teaching Strategies

⁶)Assessment/Evaluation

سؤال سوم: برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره‌ی ابتدایی در ایران و سنگاپور چه اهدافی دارد؟

برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران دارای اهدافی می‌باشد که در سه سطح قلمرو شناختی، کاوشگری و نگرش‌ها بیان شده‌اند و به قرار ذیل می‌باشند:

قلمرو شناختی

علل و عوامل دخیل در دگرگونی‌ها، تغییرات منابع، مکان‌ها فعالیت‌های اقتصادی و نظام‌های اجتماعی را در طی زمان درک - کنند.

از تغییر و تحولات و تداومها در زندگی اجتماعی و برخی رویدادهای مهم تاریخی قبل و بعد از اسلام در ایران آگاه شوند و روابط علت و معلولی رویدادها را دریابند.

چگونگی روابط متقابل جوامع انسانی با محیطهای طبیعی و تنوع شیوه‌های زندگی در سطوح مختلف (محلی، قاره‌ای و جهانی) را بشناسند و الگوهای پراکندگی پدیده‌ها و سیستمهای طبیعی و انسانی را در این سطوح درک کنند.

با برخی منابع، استعدادها و توان‌ها و قابلیت‌های محیطی و انسانی کشور برای توسعه و پیشرفت آشنا شوند و ضرورت و اهمیت حفاظت از محیط را در سطوح مختلف درک کنند.

حقوق و مسئولیتهای فردی و اجتماعی را در محیطهای مختلف (خانواده، مدرسه، محله، شهر و روستا، کشور و جهان) بشناسند.

ساختار، کارکرد و نحوه برقراری ارتباط مناسب را با برخی نهادها، مؤسسات و سازمان‌هایی که در تأمین انواع نیازهای فردی و اجتماعی (از خانواده و مدرسه تا نهادهای اداره کننده جامعه نظیر قوای سه‌گانه و حکومت) نقش دارند، بشناسند.

میراث فرهنگی به‌جای مانده از دوره‌های تاریخی قبل و بعد از اسلام در ایران (آداب و سنن و آثار هنری - معماری، مفاخر و شخصیت‌های علمی، فرهنگی، مذهبی و ...) را بشناسند.

عناصر و مؤلفه‌های هویت (تعلق و تعهد در سطوح مختلف: تعلق به فرهنگ بومی و محلی تا فرهنگ اسلامی - ایرانی و تعهد و احساس مسئولیت تا مقیاس جهانی) را درک کنند.

اهمیت منابع و نقش آنها را در تأمین نیازها بشناسند و برخی شیوه‌های حفاظت و بهره‌برداری مطلوب از آنها را بدانند.

با انواع فعالیت‌های اقتصادی و برخی تحولات مربوط به آنها و مسائل مربوط به اشتغال، فرهنگ کار و بهره‌وری آشنا شوند.

قلمرو کاوشگری

توانایی بررسی و کندوکاو در موضوعات محیطی و اجتماعی و مراحل مختلف آن شامل (طرح سؤالات روشن، شناسایی، منابع اطلاعات، تفسیر و تجزیه و تحلیل مدارک و شواهد، جمع‌آوری داده‌ها، مقایسه داده‌ها، طبقه‌بندی اطلاعات، نتیجه‌گیری و جمع‌بندی و ...) را به دست آورند.

بتوانند دانش و اطلاعات را در الگوها و موقعیتهای جدید به‌کار ببرند؛ روش‌ها یا محصولات جدیدی ابداع کنند؛ به مسائل غیرمنتظره پاسخ دهند، درباره موضوعات محیطی و اجتماعی پیشنهادهایی ارائه کنند.

توانایی مشارکت و کار گروهی را در محیطها و جوامع گوناگون (خانه، مدرسه، محله و ...) به‌دست آورند.

بتوانند رابطه مؤثر و مفید با دیگران و با نهادهای مختلف در مقیاس‌های (خانه، مدرسه، محله و جامعه) برقرار کنند.

بتوانند ضمن برقراری ارتباط مناسب با منابع مختلف اطلاعاتی (فهم روابط علت و معلولی، توالی موضوعات، درک متن، ارتباط و عناصر یک رویداد یا پدیده و ...) ایده‌ها و اطلاعات را به شکلهای مختلف پردازش و بیان کنند.

بتوانند موضوعات محیطی و اجتماعی را بر مبنای استنباط و تلقی خویش نقد و بررسی کنند و ضمن بیان احساس و نظر خود، آینده‌ی ترجیحی و احتمالی را در برخی زمینه‌ها پیش‌بینی کنند.

قلمرو نگرش‌ها

به کشور ایران و پیشرفت و آبادانی آن، حفظ میراث فرهنگی، حفظ نظام جمهوری اسلامی و دستاوردهای انقلاب اسلامی علاقه‌مند شوند و به فرهنگ و هویت اسلامی - ایرانی خود، احساس تعلق و افتخار کنند. نسبت به رعایت تکالیف اخلاقی و وظایف فردی، اجتماعی و شهروندی در سطوح مختلف (زندگی خانوادگی، مدرسه، محله، کشور و جهان) احساس مسئولیت و تعهد کنند. به همکاری، مشارکت و همیاری در سطوح مختلف، علاقه‌مند باشند و نسبت به اعضای خانواده، اولیای مدرسه و خدمت‌گزاران جامعه احساس علاقه توأم با قدرشناسی و احترام داشته باشند. به برقراری عدالت و احقاق حقوق در زندگی فردی و اجتماعی علاقه‌مند و به ظلم‌ستیزی و حمایت از مظلومان، نیازمندان و مستضعفان در سطوح مختلف (محلی تا جهانی) معتقد باشند (گروه برنامه درسی مطالعات اجتماعی). در برنامه درسی مطالعات اجتماعی **سنگاپور** نیز اهداف در سه قلمرو دانشی، مهارتی و نگرش‌ها و ارزش‌ها طبقه‌بندی شده‌اند:

در سطح دانش:

بررسی هویت، فرهنگ و میراث فردی و گروهی و درک چگونگی این تغییر در طول زمان. درک رابطه بین مردم و محیط فرای زمان و مکان. بررسی نقش‌ها و مسئولیت‌های افراد در گروه‌ها و جوامع. بحث در مورد اهمیت منابع برای سنگاپور. شناختن روابط بین کشورها.

کشف و بررسی چیزهایی که باعث دوست داشتن سنگاپور به عنوان یک خانه و ملت شده‌اند. درک ارتباطات سنگاپور با جهان.

توصیف موفقیت‌ها و دستاوردهای جوامع گذشته و حال و چگونگی کمک آن‌ها به پیشرفت بشریت.

در سطح مهارت:

ایجاد و توسعه یک برنامه برای تعیین محل و جمع‌آوری اطلاعات/داده‌ها با استفاده از ابزارهای مختلف. کشف ایده‌ها و ملاحظه‌های ارتباطاتشان. مشاهدات دقیق.

پرداش اطلاعات و داده بر اساس قابلیت اطمینان و ارتباط بودن.

تصمیم‌گیری آگاهانه بر اساس اطلاعات.

بیان افکار و احساسات بصورت سلیس و با اطمینان در یک گروه.

کار مؤثر در محیط‌ها و زمینه‌های مختلف.

ارائه یافته‌ها و ایده‌هایش با وضوح، اطمینان خاطر و خلاقانه با استفاده از ابزارها و شیوه‌های مختلف ارائه.

در سطح ارزش‌ها و نگرش‌ها:

قدردانی و احترام به تنوع فرهنگی و ایده‌های چندگانه.

توسعه مسولیت فردی در مدیریت منابع.

شناسایی باورهایی که یک طرز فکر را تشکیل می‌دهند می‌دهند.

در نظر گرفتن اثرات اخلاقی یک عمل و تاثیرش بر دیگران برای تصمیم‌گیری‌های آگاهانه و انجام اقدامات مناسب و درخور.

نشان دادن علاقه و کنجکاوی برای بیشتر دانستن در مورد دنیایی که در آن زندگی می‌کند.

ایجاد و توسعه حس تعلق به یک جامعه و کشور.

ممارست و اتحاد در استفاده از اطلاعات و تکنولوژی (سایت آموزش و پرورش سنگاپور).

در بحث مربوط به اهداف نیز چنانکه گذشت دو کشور اهداف را در قلمروهایی طبقه بندی کرده که می‌توان گفت از همان طبقه بندی بلوم استفاده کرده‌اند با این تفاوت که در برنامه درسی ایران به جای قلمرو / طبقه مهارتی از کاوشگری استفاده کرده است. و با مقایسه اهداف دو کشور در طبقه‌های مذکور درمی‌یابیم که شباهت بسیار زیادی بین اهداف دو کشور در هر سه حیطه مشاهده می‌گردد. و موردی که به نظر می‌رسد در برنامه درسی هر دو کشور مورد کم توجهی قرار گرفته کم توجهی به مساله دین و مذهب می‌باشد که در اهداف و در هیچ یک از سه طبقه به آن پرداخته نشده است. در کل هدف برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران با سنگاپور تشابهات زیادی با یکدیگر دارند ولی پیاده سازی و عملی کردن آن و البته اختصاص امکانات و فرصت‌ها جهت اجرا و به فعلیت در آوردن این اهداف نیز جای بسی تأمل دارد و قطعاً کشور سنگاپور به عنوان یک کشور پیشرفته در اجرا و عملی کردن اهداف مذکور بهتر عمل کرده و می‌توان گفت احساس مسئولیت بیشتری کرده‌اند.

سؤال چهارم: در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره ی ابتدایی در ایران و سنگاپور چه منابع و مواد یادگیری^۱ توصیه شده است؟

منابع یادگیری مورد استفاده در برنامه درسی **مطالعات اجتماعی ایران** عبارتند از: کتاب درسی^۲ که بیشترین درصد استفاده (۶۵٪) را در بین سایر منابع یادگیری به خود اختصاص داده است، کتاب‌های آموزشی، کتاب‌های داستان، کتاب کار، مجلات و سایر نشریات، فیلم‌های آموزشی، عکس، پوستر، نرم افزارهای رایانه‌ای، بازدیدهای علمی، وسایل و ابزار (کره، قطب نما و.....). منابع یادگیری مورد استفاده در برنامه درسی **مطالعات اجتماعی سنگاپور** عبارتند از: کتاب درسی، کتاب‌های کمک آموزشی، تصاویر مختلف، بریده روزنامه، انواع بازی، فیلم‌های ویدیویی، اینترنت و انواع CD. در نظام برنامه درسی سنگاپور برعکس نظام آموزشی ایران که نقش اصلی را کتاب به عهده دارد نقش کتاب کمتر است هر چند که همه مدارس باید از کتاب‌های رسمی کشور استفاده نمایند ولی علاوه بر کتاب‌های درسی و کار، در نظام آموزشی سنگاپور استفاده از کتاب‌های ارزشیابی از اهمیت و ویژگی خاصی برخوردار است. کتاب‌های ارزشیابی سبب می‌شوند تا دانش‌آموزان در کنار کتاب‌های کار مدرسه تمرینات اضافی نیز داشته باشند. این کتاب‌ها تمامی موضوعات درسی و نیز فعالیت‌های کتاب‌های کار را پوشش می‌دهند. اغلب هر دانش‌آموز سنگاپوری برای هر موضوع درسی دارای یک کتاب ارزشیابی مجزا می‌باشد و برای خانواده‌های سنگاپوری چیزی غیرعادی نیست که برای پیشرفت تحصیلی فرزندشان دهها کتاب ارزشیابی تهیه نمایند.

کتاب‌های ارزشیابی به طور گسترده‌ای به عنوان بخشی از برنامه درسی مدارس سنگاپور مورد استفاده قرار می‌گیرند و اوقات فراغت دانش‌آموزان را در زمان‌های خارج از مدرسه پر می‌کنند (صفری، ۱۳۸۵). علاوه بر این سنگاپور جزو معدود کشورهایی است که موفق شده است تا در زمینه تلفیق فناوری اطلاعات و ارتباطات با رویکردهای تربیت معلم و آموزش دانش‌آموزان قدم‌های اساسی بردارد. مسئولین آموزش و پرورش سنگاپور برای راه اندازی رایانه‌های پر سرعت در مدارس، تربیت معلمانی که بتوانند از این فناوری در امر آموزش استفاده کنند، و برای تشویق دانش‌آموزان به پژوهش با استفاده از شبکه، به ساخت وب سایت و طراحی پروژه‌های شبکه‌ای طرح‌های جامع ملی روی آورده‌اند. بر اساس آخرین داده‌های رایانه بانک جهانی، در سال ۲۰۰۱ به ازای هر نفر، ۵ دستگاه رایانه در کشور سنگاپور وجود داشته است. این رقم حتی از کشورهایی چون ژاپن و ایالات متحده نیز بالاتر است (صفری، ۱۳۸۵). که عملاً می‌بینیم متأسفانه چنین امکاناتی در سال ۲۰۱۵ نیز برای مدارس ما وجود ندارد. پس می‌توان گفت کشور سنگاپور در این زمینه خیلی بهتر و بیشتر از کشور ما موفق‌تر عمل کرده است.

سؤال پنجم: در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره ی ابتدایی در ایران و سنگاپور از چه روش‌های تدریسی استفاده می‌گردد؟

سابقاً تدریس را درس دادن یا انتقال معلومات و تجارب معین از ذهن معلم به ذهن دانش‌آموزان تعریف می‌کردند. بر اساس این تعریف، وقتی معلم وارد کلاس می‌شد به فعالیت و سخن گفتن می‌پرداخت و فراگیران جز گوش دادن و اجرای دستورها و

^۱ Instructional Material

^۲ Text book

یا انجام تکالیف تحمیلی او، وظیفه و نقشی نداشتند؛ لیکن امروزه تدریس را تحریک، راهنمایی، سازمان دادن یا درگیری فراگیران تعریف می‌کنند از این رو معلم درس را با سؤال شروع می‌کند مهمترین فرق این تعریف با تعریف قبلی، این است که در تعریف اخیر، معلم فقط نقش محرک و راهنما و سازمان دهنده دارد و فراگیر است که باید فعالیت کند؛ زیرا یادگیری وقتی درست انجام می‌گیرد که با فعالیت یادگیرنده همراه باشد و یادگیری مطمئن و مؤثر، تنها هنگامی امکان پذیر است که یادگیرنده شخصاً فعالیت کند. از طرف دیگر در تدریس به این معنا، معلم نقش ضبط صوت متحرک را ایفا نمی‌کند بلکه وظیفه سنگین‌تر راهنمایی و سازماندهی را به عهده دارد. تدریس اثر بخش، یادگیری معنادار را نتیجه می‌دهد؛ یعنی یادگیری، وقتی اتفاق می‌افتد که برای فراگیران کاملاً معنادار باشد و یادگیری در صورتی معنادار خواهد بود که فراگیران علاوه بر شناخت مفاهیم و ارزش آن شخصاً در امر یادگیری سهیم بوده و نسبت به آن موضوع احساس نیاز نمایند (شعاری نژاد، ۱۳۷۵). به عبارت دیگر روش تدریس مجموعه فعالیت‌های برنامه ریزی شده‌ای است که در نهایت نه برای ارائه تدریس بهتر، بلکه برای یادگیری بهتر به کار می‌رود. بنابراین هر الگوی تدریس در واقع یک الگوی یادگیری است که به توسعه سبک‌های برخورد فراگیران با مسائل، کمک می‌کند (یغما، ۱۳۸۴). در برنامه درسی مطالعات اجتماعی روش‌های تدریس متنوعی ارائه شده که الگوهای موجود در نظام برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران عبارتند از: در برنامه درسی **مطالعات اجتماعی ایران** بیشتر به استفاده از روش‌های فعال تدریس و روش‌هایی که دانش آموز محور هستند توصیه شده است که می‌توان به روش‌های بحث گروهی^۱، پرسش و پاسخ، بارش مغزی، همیاری، اجرای پروژه و بازدیدها و گردش‌های علمی^۲ اشاره کرد. البته به عنوان یک معلم بسیار به ندرت دیده‌ام که از این روش‌ها در تدریس این درس استفاده گردد البته شاید یک از دلایلی را کمبود امکانات، تعداد زیاد دانش‌آموزان کلاس و کمبود انگیزه در معلمان و دانش‌آموزان دانست!!

در برنامه درسی مطالعات اجتماعی سنگاپور روش‌های تدریس دانش آموز محور پیشنهاد می‌شوند برای بالا بردن علاقه‌ی دانش‌آموزان و درگیری آن‌ها بعنوان یادگیرندگان خودراهر و مستقل. و روش‌های پیشنهادی عبارتند از: پرسشگری^۳، راهبردهای یادگیری مشارکتی^۴، روش داستانی^۵، تاریخ شفاهی^۶، ارائه‌ی نمونه زندگی واقعی^۷ و روش‌های یادگیری فعال و مستقل^۸ SAIL (بحث‌های گروهی، شبیه سازی^۹، ایفای نقش^{۱۰}، استفاده از مدل^{۱۱} و گردش‌های علمی). در بحث مربوط به روش‌های یاددهی- یادگیری نیز می‌توان گفت دو کشور بر روش‌هایی که دانش‌آموز محور بوده و نقش معلمان بیشتر تسهیل گر می‌باشد تاکید دارند البته در سنگاپور بر پرسشگری / جستجوگری و تکیه بیشتر بر این مورد تاکید داشته و سعی دارند تا حد امکان دانش‌آموزانی با روحیه‌ای جستجوگر و کنجکاو پرورش داده تا در آینده بتوانند اهداف مورد انتظار این درس را تحقق بخشیده و شهروندانی آگاه، با علاقه و دارای روحیه‌ی مشارکتی تحویل جامعه آینده سنگاپور نمایند. **سؤال ششم: در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی دوره ی ابتدایی در ایران و سنگاپور ارزشیابی از درس مطالعات اجتماعی به چه صورت است؟**

در تعریف ارزشیابی گفته‌اند: فرایند جستجوی کاربردی برای جمع‌آوری و تحلیل شواهد در جهت رسیدن به نتیجه نهایی در مورد ارزش، شایستگی، معنی دار بودن، کیفیت برنامه، تولید، فرد، خط مشی یا برنامه و نقشه (ماتیسون^{۱۲}، ۲۰۰۵). در تعریفی

1) Group Discussion

2) Field Trip

3) Inquiry

4) Cooperative Learning Strategies

5) Storyline Method

6) Oral History

7) Providing Real Life Example

8) Strategies For Active And Independent Learning

9) Simulation

10) Role Play

11) Use OF Model

12) Mathison

دیگر کرونباخ^۱ ارزشیابی را جمع‌آوری و به کارگیری اطلاعات در جهت اتخاذ تصمیم برای یک برنامه آموزشی تعریف می‌کند (کیامنش، ۱۳۷۵).

و در تعریفی دیگر سیف ۱۳۸۶: ارزشیابی به یک فرایند نظام‌دار برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات گفته می‌شود به این منظور که تعیین شود آیا هدف‌های مورد نظر تحقق یافته‌اند یا در حال تحقق یافتن هستند و به چه میزانی (مقام دوست، ۱۳۸۹).

در برنامه درسی **مطالعات اجتماعی ایران ارزشیابی** عبارت است از جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل هدفمند، نظام یافته و مداوم اطلاعات درباره دانش‌آموزان به منظور آن‌که دریابیم آن‌ها «نتایج و بروندهای یادگیری^۲» را به چه میزان و چگونه بروز می‌دهند. در واقع پیشرفت دانش‌آموزان در درس مطالعات اجتماعی از طریق بروز و ظهور نتایج یادگیری توسط آن‌ها، هدایت می‌شود. در برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران بطور کلی از دو نوع ارزشیابی استفاده می‌گردد: ارزشیابی مستمر و ارزشیابی پایانی. در ارزشیابی مستمر از انواع مدل‌های ارزشیابی: پورت فولیو، پوشه کار، انجام پروژه‌های فردی یا گروهی، به نمایش گذاردن مهارت‌ها (ایفای نقش، کنفرانس و مصاحبه^۳ با دیگران)، روش یادداشت‌های روزانه (خودارزیابی^۴)، ارایه‌ی کارهای عملی به دانش‌آموزان، انجام آزمون‌های عینی یا بسته پاسخ (چندگزینه‌ای، جورکردنی، صحیح- غلط و آزمون‌های کوتاه پاسخ بصورت کتبی)، استفاده از پرسش‌های شفاهی، استفاده از سؤالات تشریحی استفاده می‌گردد.

در برنامه درسی **مطالعات اجتماعی سنگاپور** ارزشیابی هم بصورت رسمی^۵ و هم غیر رسمی^۶ انجام می‌گیرد. که در ارزشیابی ارزشیابی رسمی از آزمون‌های مداد- کاغذی^۷، کاربرگ^۸ (برگه‌های امتحانی)، انجام تمرینات از فعالیت کتاب‌ها را شامل می‌گردد گردد و در ارزشیابی غیررسمی: که تنوع بیشتر و لذت بردن در آموزش و یادگیری را فراهم می‌کند که شامل فعالیت‌های مانند ایفای نقش، مناظره^۹، مصاحبه، نوشتن روزنامه (دیواری)، نشان دادن - گفتن^{۱۰}، خودارزیابی و همسال سنجی^{۱۱} می‌باشد.

در ارزشیابی برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران و در سایر دروس ابتدایی از ارزشیابی توصیفی استفاده می‌گردد و به درجاتی: نیاز به تلاش بیشتر، قابل قبول، خوب و خیلی خوب طبقه بندی شده‌اند. و در صورتی که عملکرد دانش‌آموز در سطح نیاز به تلاش بیشتر قرار گیرد به این معنی است که باید دوباره درس مذکور را امتحان بدهد تا بتواند به سطح قابل قبول یا بالاتر برسد.

در ارزشیابی برنامه درسی مطالعات اجتماعی **سنگاپور** درجات نمره ارزشیابی به صورت ذیل می‌باشد: نمره A: که نمره ۷۵ به بالا

نمره B: که نمره ۶۰ تا ۷۰

نمره C: که نمره ۵۰ تا ۵۹ را شامل می‌گردد.

^۱) Cronbach

^۲) Learning out Comes

^۳) Interview

^۴) Self Assessment

^۵) Formal Assessment

^۶) Non-formal Assessment

^۷) Pen and Paper Assessment

^۸) Work Sheets

^۹) Debate

^{۱۰}) Show- and- Tell صحبت آن مورد آن صحبت (با سایر بچه‌های کلاس در مورد آن صحبت) و گفتگو می‌کنند.

^{۱۱}) Peer Assessment

جدول ۱: تشابهات و تفاوت‌های بین برنامه‌درسی مطالعات اجتماعی ایران و سنگاپور

تفاوت‌ها	تشابهات
در برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران بر کتاب درسی بعنوان یکی از منابع یادگیری بیشترین تاکید شده است (۶۵٪).	فلسفه‌ی برنامه درسی در هر دو نظام آموزشی بر منابع تربیت شهروند مطلوب و پرورش تفکر انتقادی می‌باشد. عناصر و مولفه‌های برنامه درسی دو کشور شامل اهداف، محتوا، مواد و منابع یادگیری، روش‌های یاددهی و یادگیری ارزشیابی می‌باشد.
در برنامه درسی مطالعات اجتماعی سنگاپور به استفاده از تکنولوژی نسبت به برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران تاکید بیشتری شده است مثلاً در یک بررسی در سال میزان رایانه‌های موجود در مدارس سنگاپور به تراز هر ۵ دانش آموز ۱ دستگاه رایانه ولی در ایران برای ۵۰ دانش آموز هم یکدستگاه موجود نیست.	در اهداف برنامه درسی مطالعات اجتماعی هر دو کشور اهداف را در سه حیطة طبقه بندی کرده‌اند. در تنظیم و سازماندهی محتوا برنامه درسی در هر دو نظام آموزشی از شیوه سازماندهی ساده به مشکل استفاده شده و سعی شده که اول مطالبی که برای دانش آموزان ملموس است استفاده گردد.
کوشگری در مبحث مربوط به روش‌های یاددهی- یادگیری در برنامه درسی مطالعات اجتماعی سنگاپور روش اصلی می‌باشد	کتاب درسی بعنوان یک منبع یادگیری در برنامه درسی دو کشور وجود دارد.
در مبحث مربوط به ارزشیابی نقش خودارزیابی بیشتر از ایران است. و کتاب‌ها و دفترچه‌های مخصوص ارزشیابی به وفور در اختیار دانش‌آموزان می‌باشد.	روش‌های یاددهی- یادگیری دو نظام آموزشی مبتنی بر روش‌های دانش‌آموز محور می‌باشد.
انعطاف پذیری بیشتری در برنامه درسی مطالعات اجتماعی سنگاپور وجود دارد.	ارزشیابی از آموخته‌ها در هر دو نظام آموزشی به دو صورت رسمی و غیر رسمی انجام می‌گیرد. نظام آموزشی دو کشور بصورت متمرکز می‌باشد.

۸- نتیجه گیری

در مقایسه دو برنامه درسی مطالعات اجتماعی ایران و سنگاپور مشاهده گردید که برنامه‌های درسی دو کشور در این درس بسیار مشابه به هم بوده و هر کدام به نحوی در تمامی موارد (اهداف، محتوی، روش‌های تدریس، منابع یادگیری و ارزشیابی) از یک روند استفاده کرده‌اند البته تمایزات کمی در برخی موارد مشاهده گردید مثلاً در بحث مربوط به روش‌های تدریس در کشور سنگاپور تاکید اصلی بر جستجوگری بود و به نحوی روش اصلی تدریس را تکیه بر این روش می‌دانست و در بحث مربوط به منابع یادگیری هر چند در برنامه درسی ما هم توصیه شده که علاوه بر کتب درسی موجود از منابع دیگر و یا کتاب‌های آموزشی دیگر استفاده گردد ولی در عمل شاهد چنین امری نیستیم و تکیه اصلی‌مان بر کتاب‌های درسی است و کمتر از منابع دیگر در امر یاددهی از سمت معلمان و یادگیری از سوی دانش‌آموزان استفاده می‌گردد. ولی در کشور سنگاپور با اینکه نظام برنامه درسی‌اش مانند کشور ما متمرکز است ولی برنامه درسی در آن کشور از انعطاف بسیاری برخوردار است مثلاً در بحث کتاب‌های درسی علاوه بر کتاب‌های درسی مصوب کتاب‌های کمک آموزشی بسیاری با عناوین مختلف (ارزشیابی و...) چاپ و دانش‌آموزان و والدین اقدام به تهیه آن‌ها می‌نمایند. در پایان باید گفت با توجه به اینکه در راهنمای برنامه درسی مطالعات اجتماعی به خوبی به اهداف و نتایج حاصل از این درس در رفتار و عمل دانش‌آموزان گنجانده شده و راه‌ها و فرایندها رسیدن به آن نیز (روش تدریس، منابع، شیوه‌های ارزشیابی) مشخص شده ولی در عمل متأسفانه به آن توجهی نمی‌گردد البته باید این را نیز یادآور شد که معلم به تنهایی مقصر اصلی نیست و بخش اعظم مشکل به کمبودها، امکانات کم و عدم انگیزه کافی در معلم و دانش‌آموز بر می‌گردد.

منابع

۱. آقزاده، احمد. (۱۳۸۱). تاریخ تحول دانش: تعلیم و تربیت تطبیقی و بین الملل، تهران: نسل نیکان.
۲. ریچارد ولف. (۱۳۷۵). ارزشیابی آموزشی، ترجمه علیرضا کیامنش، تهران: نشر دانشگاهی.
۳. شعاری نژاد، علی اکبر. (۱۳۷۵). مبانی روان شناختی تربیت، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تاریخ.
۴. شهبازی، وهاب. (۱۳۷۳). بررسی محتوای کتابهای درسی تعلیمات اجتماعی و فارسی دوره ابتدائی از نظر انطباق با اهداف راهنمایی شغلی در این دوره از نظر رابرت هاپاک، پایان نامه دکترا، دانشگاه تربیت معلم تهران.
۵. صفری، پروا. (۱۳۸۵). راز موفقیت آموزش و پرورش سنگاپور، مجله رشد تکنولوژی آموزشی، شماره (۲) ۱۷۸.
۶. کبیری، ع. حسین و همکاران (۱۳۸۶). آموزش درس مطالعات اجتماعی (۱)، تهران: صفی.
۷. مقام دوست، ابوبکر. (۱۳۸۹). بررسی میزان ارتباط عمودی محتوای کتابهای درسی جغرافیای دوره‌ی راهنمایی، براساس شاخص‌های برنامه‌ریزی درسی از دیدگاه دبیران و کارشناسان شهرستان سردشت، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
۸. ملکی، حسن. (۱۳۷۳). ارائه چهارچوب نظری در خصوص سازماندهی محتوا در برنامه‌درسی با تأکید بر برنامه درسی مطالعات اجتماعی، پایان نامه دکترا، دانشگاه تربیت معلم.
۹. ملک عباسی، منصور. (۱۳۹۳). مطالعات اجتماعی چیست؟ رشد آموزش علوم اجتماعی دوره ۱۶ شماره ۴.
۱۰. ملکی، حسن و معافی، محمود (۱۳۷۵). گزارش تحقیقاتی چگونگی تلفیق برنامه‌های تاریخ، جغرافیا و تعلیمات اجتماعی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، صص ۷۰-۷۱.
۱۱. ملکی، حسن. (۱۳۷۴). سازماندهی محتوای برنامه‌ی درسی، با تأکید بر مطالعات اجتماعی، نشر قو، تهران.
۱۲. میرزاییگی، محمدعلی. (۱۳۷۵). اصول و معیارهای انتخاب محتوی و تجربیات یادگیری درس مطالعات اجتماعی دوره ابتدائی، پایان نامه دکترا، دانشگاه تربیت معلم.
۱۳. یغما، عادل. (۱۳۸۴). کاربرد روش‌ها و الگوهای تدریس. تهران: مدرسه.
14. Glatthorn, Allan A. (1995). content of the curriculum 2nd edition: ascd
15. Husen, T. (1994). The International encyclopedia of education, Michigan, the University of Michigan.
16. <http://socialstudies-dept.talif.sch.ir/>
17. Le Métais, S, J. (2003). International review of curriculum and assessment framework: INCA Thematic Study No.9: International trends in primary education. London: Qualification and Curriculum Authority (QCA).
18. Mathison, S. (2005). Encyclopedia of evaluation, Thousand Oaks, CA. sage publications. Inc
19. NCSS Task Force on Standards for Teaching and Learning in the Social Studies. (1993). A vision of powerful teaching and learning in the social studies: Building social understanding and civic efficacy. Social Education, (5), 213- 223
20. O'Donnell, S. (2002). International review of curriculum and assessment frameworks thematic probe. Primary education: An international perspective London: Qualifications and Curriculum Authority (QCA).
21. The Eurydice European Unit. (2004). Structures of education, vocational training and adult education system in Europe EURYDICE/CEDEFOP/ETE. (Sweden). Published The Eurydice European Unit-Brussels
22. TIN, J, LO. Y. (2010). The Primary Social Education Curricula in Hong Kong and Singapore: a comparative study, Research in Comparative and International Education, 5(2).
23. www.moe.gov.sg

Comparative investigation of Iran's and Singapore's elementary school sociology subject

Abubaker Magham doust

Ph.D Student in Lesson Planning, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

---

Abstract

In this study, the social studies curriculum of the period of Iran and Singapore has been studied. The research questions are: What is the philosophy of the lesson of social studies in Iran and Singapore? What are the elements of the curriculum of social studies in the first and second semester in Iran and Singapore? What are the goals of the social studies curriculum in Iran and Singapore? What resources and learning goals are recommended in the first-year social science curriculum in Iran and Singapore? What teaching methods are used in social science curriculum in elementary school in Iran and Singapore? What is the lesson of social studies in social studies curriculum in elementary schools in Iran and Singapore? This research is a comparative survey, and the information and data needed are gathered through reference to library documents, research reports, and searches on the World Wide Web, especially in Singapore Education. George Brady's *Waldo in Comparative Study and Comparison* It has been used. Examples and studies in this study are social studies curriculum of the elementary period of Iran and Singapore. In this research, the philosophy of social studies curriculum in both Iran and Singapore is discussed, then the elements and components of the curriculum of social studies in Iran and Singapore, including objectives, content, teaching method, learning resources and evaluation method, are reviewed and observation. The two countries have similarities in their social studies curriculum, and one can say that the only difference is in the practice and implementation of the program.

Keywords: Comparative Study, Curriculum, Social Studies Curriculum, Elemental Studies in Iran and Singapore.
